

Key words: animation creativity, Ukrainian animation, traditions in cartoons, development of animation in Ukraine, heroic images.

UDC 483.77.2

ANIMATION AS A SPECIFIC CULTURAL PRODUCT IN THE ARTISTIC PRACTICE OF UKRAINE

Stashuk Oleksandr – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Fine and Decorative and Applied Arts, Rivne State Humanitarian University, Rivne

Stashuk Mykhailo – seeker of the Master's degree in specialty 034 «Cultural Studies», Rivne State Humanitarian University, Rivne

The *relevance of the problem* lies in considering animation as a unique cultural phenomenon, its influence on the formation of national cultural identity, and revealing the artistic realization of Ukrainian creators in this genre. Such an in-depth approach to understanding animation as a cultural product allows highlighting its unique features, interaction with other spheres of culture and art, as well as development prospects in the environment of modern society.

The *methodology of scientific search* involved the use of various methods, including the *method of historical reconstruction*, which made it possible to identify the specifics of film production; *culturological method*, which provided an opportunity to find out the essence of animation and its role in the creation of a cultural product; the *method of analysis and synthesis*, which made it possible to obtain the current result. Furthermore, well-known and new currents in world animation have been analysed, the influence of the social and cultural context on artistic practice has been studied, and public reaction and interaction with the audience have been investigated. In general, the methodology is based on a systematic and in-depth study of the chosen topic, the analysis of various sources and the study of issues that arise during the study of animation in the context of the cultural practice of Ukraine.

The *scientific novelty* lies in the study of animation as a specific cultural product in the artistic practice of Ukraine. The paper covers various aspects of animation, including historical development, cultural influences, social and cultural context, etc. The weight of the article lies in revealing the unique features of Ukrainian animation, which arise under the influence of cultural, economic, and political factors.

The *practical significance* of the paper points to the role of Ukrainian animation in cultural exchange, emphasizing how it can serve as a tool for spreading Ukrainian culture and traditions abroad. This can be of practical significance for the Ukrainian international community and can contribute to attracting attention to Ukrainian culture through animated works, which is especially important in today's globalized world.

Keywords: animation creativity, Ukrainian animation, traditions in cartoons, development of animation in Ukraine, heroic images.

Надійшла до редакції 01.12.2023

УДК 725.94:711.01(477.8)

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ КОНОТАЦІЇ В ПАМ'ЯТНИКАХ І МЕМОРІАЛАХ УКРАЇНИ 2000-2021 РР.

Єфімова Анна Вікторівна – кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри менеджменту мистецтва,
Львівська національна академія мистецтв, м. Львів
провідний фахівець із виставкової діяльності
<https://orcid.org/0000-0001-6452-9497>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.v46i.692>
a.yefimova@lnam.edu.ua

Гончарук Олександр Віталійович – кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри скульптури, Львівська національна академія мистецтв, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0002-4516-9518>
o.honcharuk@lnam.edu.ua

Зосереджено увагу на питаннях ретрансляції культурної пам'яті, втіленої у меморіальних мистецьких об'єктах у публічному просторі. Досліджено які історичні події, постаті чи ідеї опинилися у фокусі суспільного інтересу і отримали втілення у скульптурних пам'ятниках і меморіальних комплексах у період 2000-2021 рр. як формах фіксації колективної культурної пам'яті. Останнє двадцятиліття є актуальним для вивчення з огляду на суспільно-політичні події та стрімку динаміку мистецьких процесів, зокрема у площині комемораційних художніх практик у просторі міста. Наразі дана проблематика не отримала належного місця у науковому дискурсі, а її комплексне вивчення є важливим у контексті драматичних подій сучасної російсько-української війни. Акцентовано на формальних, стилістичних та концептуальних підходах до реалізації меморіальних арт-об'єктів у різних містах України, досліджено репрезентативні зразки, на основі яких простежуємо певні тенденції. Серед них – наслідування радянської монументальної естетики у пам'ятниках національним героям та подіям, еklekтизм, мілітарна тенденція з тяжінням до надмірного реалізму, стихійність та «кітчевість» появи

нових «місць пам'яті», новаторські концептуальні рішення. Встановлено, що осмислення попереднього досвіду дасть змогу виокремити ключові вектори того якими повинні бути нові напрямки роботи із колективною пам'яттю в публічному просторі і в яких, суголосних часу, художніх формах вона може бути втілена.

Ключові слова: пам'ятники, меморіали, скульптура, публічний простір, сучасне мистецтво, культурна пам'ять, арт-об'єкт, художні практики, реалізм, українське мистецтво.

Постановка проблеми. Пам'ятники та меморіали можуть відображати цінності, важливі історії та силу суспільно-політичних ідеалів, а також вони служать нагадуванням про те, що історія не тільки на сторінках книг, але й навколо нас. Відтак, пропонується тематика є актуальною в українському контексті, де пам'ятники і меморіали в публічному просторі становлять особливий інтерес для досліджень із позицій культурології та мистецтвознавства. За останні два десятиліття частішають дискусії щодо спорудження великої кількості пам'ятників, їх художніх якостей, культурно-символічних аспектів та історичної доцільності. Особливо гостро це питання постає зараз, в обставинах російсько-української війни, коли щоденно стикаємося з трагічними подіями, небаченими до цього людськими втратами, з'являються нові місця пам'яті із якими в майбутньому доведеться працювати. Щоб належним чином вшанувати пам'ять новітніх героїв та драматичних подій нашої історії, важливо знайти нові, якісні форми фіксації колективної пам'яті в публічному просторі. Першим кроком тут є дослідження попереднього досвіду та кращих світових практик, що в подальшому дасть змогу сформувати певне теоретичне підґрунтя для роботи з пам'яттю та історичною травмою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема культурної пам'яті вже давно стала об'єктом зацікавлення науковців різних сфер. Її дослідження найчастіше мають міждисциплінарний характер та розкривають широкий діапазон проблем. Однак у межах даної статті звертаємось до тих напрацювань, де тематика розкрита в ключі втілення колективної пам'яті в мистецьких об'єктах, символічного маркування міського ландшафту та культурно-історичних сенсів які транслюють у публічний простір. Серед таких досліджень важливим є фундаментальна праця А. Ассман [1], де вона розкриває різні культуротворчі та мистецькі аспекти культурної пам'яті; публікація О. Набок [2], що досліджує аспект маркування пам'ятником простору як такого, на який поширюється певна культурна традиція; А. Киридонна [3], який порушує питання понятійно-категоріального апарату студій пам'яті як нового дослідницького напрямку та ін. Однак з огляду на хронологічні рамки, в Україні не знаходимо досліджень цієї проблематики власне з позицій культурології та мистецтвознавства, що і визначає наукову новизну даної статті.

Відтак, дана наукова розвідка має на меті дослідити культурно-історичні конотації в пам'ятниках та меморіалах України останнього двадцятиліття як основних формах комеморативних мистецьких практик у публічному просторі, окреслити їх художні особливості, простежити певні закономірності та тенденції з фокусом на соціальний контекст.

Виклад основного матеріалу. Так, під впливом культурних трансформацій межі ХХ-ХХІ ст. у світі переосмислюється та по-новому інтерпретується проблема культурної пам'яті, яка втілена у мистецьких творах. Починаючи з 1970-х років простежується тенденція повернення мистецтва до теми пам'яті. Митці почали розвивати нові показові форми мистецтва як пам'яті. Першими з проблемами колективної пам'яті почали працювати західнонімецькі художники, які розвинули концепцію контр монумента (альтернативної форми меморіалу), апелюючи здебільшого до травматичної проблематики Голокосту. Художники, серед яких С. Левіт, Й. Герц, Х. Хохайзель, Г. Демніг, П. Айзенман та ін. пропонують у публічному просторі багатозначні меморіальні об'єкти, звернені проти самих себе: «зникаючі, невидимі, мобільні та інколи навіть потворні, які не документують вольовий акт пригадування, що долає смерть, а підводять баланс масштабам втрати» [1; 377]. Відтак, концепція контр монумента, яку розвинув та утвердив дослідник Джейс Янг ще у 1980-х роках, суттєво вплинула підхід до меморіальних об'єктів у публічному просторі в культурі Західної Європи та США і є актуальною до нині. В той же час, дослідниця комеморативних практик А. Ассман стверджує, що тенденція зацікавлення художників тематикою культурної пам'яті досі не досягла кульмінації [1; 376], що дає підстави замислитись, як це захоплення пам'яттю розвиватиметься надалі і в яких ще художніх образах може втілитись. Через довготривалу ізоляцію і потужний вплив радянського монументального мистецтва, в Україну ці явища і процеси почали проникати із суттєвим запізненням.

На початку 2000-х рр. в українських пам'ятниках та меморіалах досить виразно продовжується розпочатий у 1990-х курс на утвердження національної ідентичності у новоствореній державі. У великих містах з'являється велика кількість пам'ятників визначним історичним подіям та знаковим постатям. До прикладу, скульптури Майдану Незалежності, пам'ятники засновникам Києва 2000 р., Леся Курбасу 2002 р., В. Чорноволу 2006 р. у Києві та ін. У них простежуємо фігуративні рішення, експресивну динаміку та своєрідний еkleктизм, що притаманний скульптурній стилістиці початку нульових.

Разом із тим, виразно окреслилася тенденція наслідування радянської монументальної естетики у пам'ятниках героям національно-визвольної боротьби, що викликає культурний парадокс. Так, у Львові, Івано-Франківську та Тернополі протягом 2008-2009 рр. з'явилися практично тиражовані пам'ятники С. Бандері, які асоціативно апелюють до кращих зразків «вождів» монументальної пропаганди. Тут виникає певний культурно-історичний конфлікт у сприйнятті таких об'єктів, які ще роками транслюватимуть тоталітарну естетику при цьому увіковічуючи українських національних героїв.

Водночас у великих містах прослідковуємо символічне маркування міського простору пам'ятниками, що апелюють до мультикультурного, локального контексту. За своїми художніми якостями ці об'єкти в більшості наслідують стилістику європейської міської скульптури: позбавлені постаменту та співмірні людині, іноді із елементами іронії та шаржу, вони часто націлені на взаємодію із глядачем (жанрові скульптури Одеси, Львова, Харкова, Києва, міні-скульптури Ужгорода та ін.). Проте, часто зустрічаються і досить непрофесійні «кітчеві» зразки. Загалом міські скульптури найчастіше позбавлені складного змісту, а втілюють собою культурних діячів різних історичних періодів, персонажів або символи локального фольклору, літературних творів, легенд тощо. Разом із тим, вони відіграють важливу участь у формуванні міської ідентичності та символічного маркування простору, стають популярними туристичними локаціями. Це теж свого роду меморіальні об'єкти, що транслюють у соціум певні культурно-історичні сенси і є доступними для сприйняття широким загалом. Тому важливо не нівелювати їх комемораційну функцію і усвідомлювати, що їх поява у публічному просторі не може бути стихійною. Адже досить часто встановлення такої скульптури є приватною ініціативою або комерційним проектом.

Ще однією виразною культурною тенденцією 2000-х є своєрідна «пам'ятникоманія», коли з великою інтенсивністю з'являються численні пам'ятники, дискусійні за формою і змістом. До прикладу, парадоксальна ситуація виникла у Львові у 2019 р.: коли до однієї пам'ятної дати – 100-річчя ЗУНР в місті одночасно з'явилося два повноцінних меморіальних об'єкти, що вшановують героїв Західноукраїнської Народної Республіки та Української Галицької Армії. Це викликало значне обурення громадськості, зокрема у культурно-мистецькому середовищі. Однак, ще більший резонанс спровокував скандальний пам'ятник Ксаверу Моцарту 2021 р., що можна віднести і до попередньої категорії. Ця нетипова для Львова скульптура авторства віденського митця С. Швайкерта, присвячена сину відомого композитора Вольфганга Амадея Моцарта, який певний час проживав у Львові. Об'єкт подаровано місту та встановлено без попередніх громадських обговорень. Оминаючи питання художньої якості, цікавим у даному випадку є саме культурно-символічний аспект цього пам'ятника, встановленого на площі, що увічніює пам'ять про українського поета Є. Маланюка. Власне такий конфлікт історичних конотацій цього простору став однією з причин палких дискусій, адже багатьом логічним видавалося оголосити конкурс та встановити тут пам'ятник на честь українського поета. В той же час, прихильники Моцарта стверджували, що контекст простору враховано, оскільки поруч знаходиться філармонія, консерваторія і ця скульптура сприятиме актуалізації тут музичного життя [4]. Сама ж ситуація привернула увагу як фахової спільноти, так і широкого загалу до важливих питань щодо місця сучасного мистецтва в просторі міста.

Разом із тим, на початку 2010-х років в Україні почали споруджувались масштабні меморіальні комплекси, в яких можемо простежити виразний акцент на символічні конотації та більш ретельний концептуальний підхід до роботи з травматичними досвідами минулого. Репрезентативними прикладами тут можуть слугувати меморіал пам'яті жертв Голодомору у Києві 2010 р. чи пам'ятник розстріляним професорам у Львові 2011 р. Проте, після початку переломних подій української історії 2014 р. стали більш помітними трансформації художньо-меморіальних підходів і пошуки нових форм трансляції культурної пам'яті в публічному просторі, переважно молодим поколінням художників.

Революція Гідності та початок військових дій на Сході України супроводжувались трагічними наслідками із численними людськими жертвами, що знайшло своє відображення у роботі з пам'яттю. Першим прикладом може слугувати тимчасовий меморіальний арт-об'єкт глибокого концептуального змісту, який встановлено у листопаді 2014 р. навпроти Львівської ОДА та приурочено до річниці подій на Майдані. Це прозорий скляний куб, розміром 1 м³, наповнений бруківкою як символом свободи і масових протестів. Об'єкт апелював до свідомості громадян, до їхнього трактування громадянського суспільства та себе в ньому, нагадування про військове бруталне та злочинне втручання у мирні протести під час революційних подій. Також показовим у цьому контексті є концептуальний меморіал Героям Небесної сотні в Івано-Франківську 2016 р., авторства молодих художників, випускників Львівської національної академії мистецтв В. та Ю. Семків. У цьому ж році у Львові з'явився ще один приклад альтернативних підходів до роботи із пам'яттю - проект «Простір синагог», інсталяція «Увіковічення», що складається з тридцяти дев'яти кам'яних стел, на частині з яких розміщено цитати та фотографії, що актуалізують пам'ять про життя єврейської громади в місті до та після Голокосту. Поруч, де розташовувалась Велика міська синагога, світлими кам'яними плитами вимощено площу з

нанесеними контурами першого плану синагоги [5]. Символічним за формою та змістом є також пам'ятний знак жертвам Голокосту в Ужгороді 2016 р. Загалом, хоч подібні об'єкти є наразі не надто поширеним явищем, їх поява засвідчує позитивні зрушення у розвитку художньо-меморіальних практик в публічному просторі останнього десятиліття.

Паралельно з цим, після 2014 р. у багатьох містах України окреслилися і виразно мілітарна тенденція у пам'ятниках, що вшановують полеглих воїнів АТО/ООС. Це найчастіше надмірно реалістичні композиції, що зображають військових в амуніції та зі зброєю в руках, часто на постаменті та на фоні символічного архітектурного елементу. Такі зразки знаходимо у Кривому розі (2016 р.), Черкасах (2020 р.), Житомирі (2021 р.) та ін. Також при дорогах, у малих містах з'явилося чимало пам'ятних знаків, стел, хрестів, меморіальних таблиць, що увічнюють пам'ять полеглих військових і трагічних подій та беруть участь у символічному маркуванні простору. Загалом, у цьому контексті варто звернути увагу на символічний потенціал спонтанних місць пам'яті, які ще протягом багатьох десятиріч транслюватимуть певні історичні сенси [2]. Особливо актуальною ця проблематика стає зараз, в умовах повномасштабної війни, коли кількість травматичних «місць пам'яті» зростає з кожним днем і виникає потреба їх фіксації, маркування з метою увіковічення.

Окремо варто наголосити, що принципово новий підхід до роботи з культурно-історичною пам'яттю в публічному просторі та звернення до західних концепцій монументу вже демонструють ряд меморіальних комплексів останніх п'яти років (як реалізованих так і запланованих проєктів). Показовим є великий архітектурний Меморіал Героям небесної сотні у Львові 2019 р., як символічний простір пам'яті, рефлексій та переосмислення, в якому глядач є невід'ємною частиною контексту. Подібними за змістом є і проєкти меморіалів Героям Небесної Сотні у Києві (2018 р.) та Рівному (2020 р.), які наразі не реалізовані. Доволі сучасне вирішення має меморіал пам'яті загиблим киянам-учасникам АТО/ООС у Києві 2021 р., що є, мабуть, останнім пам'ятником встановленим до повномасштабного вторгнення. Також, промовистим експериментом в контексті роботи з пам'яттю та історичною травмою стала інсталяція відомої художниці М. Абрамович «Стіна плачу», реалізована у меморіальному комплексі жертв Голокосту «Бабин Яр» у Києві до 80-річчя трагедії. Стіна, довжиною сорок метрів і висотою три метри, що відсилає до Стіни плачу в Єрусалимі, складається з українського антрациту та кристалів гірського кварцу, привезених із Бразилії. Однак саме таке художнє рішення також породило чимало дискусій в середовищі істориків та арт-критиків [6]. Відтак простежуємо, що в останні роки в Україні посилюється інтерес до концептуальних меморіальних практик, який важливо актуалізувати надалі та вводити цю проблематику в фаховий науковий дискурс.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Охарактеризувавши культурно-історичний контекст пам'ятників та меморіалів України останнього двадцятиліття, зосередимо увагу та ключових тезах проведеного дослідження. Насамперед, загальноновизнаним є той факт, що за період Незалежності в Україні простежується своєрідна тенденція до «пам'ятникоманії», коли у містах стрімкими темпами з'являються численні меморіальні об'єкти, часто доволі сумнівної художньої якості та змісту, який вони транслюють у соціум. Крім того, офіційні пам'ятники, що вшановують національних героїв чи події інколи частково або повністю наслідують естетику радянського монументалізму і відповідно несуть певну негативну історичну конотацію на символічно-асоціативному рівні. Також стихійно з'являються численні міські скульптури, часто іронічні персонажі та сюжети з локальної історії, що стають популярними туристичними об'єктами, транслюючи в публічний простір культурно-історичні сенси.

Водночас, за останнє десятиліття з'явилися сучасні меморіальні об'єкти, які не є фігуративними пам'ятниками, а вже більше наслідують західні концепції монументу, простежуємо пошуки нових форм роботи з пам'яттю. Новітні меморіали є своєрідними просторами пам'яті, рефлексій та індивідуальних роздумів над складною культурно-історичною проблематикою. Разом із тим такі форми не завжди залишаються до кінця зрозумілими широкому загалу, то ж паралельно продовжують з'являтися скульптурні фігуративні пам'ятники, що вшановують полеглих військових або ж трагічні події новітньої історії України. Найчастіше вони вже позбавлені надмірного пафосу монументалізму, гігантоманії, не мають високих постаментів, а більше наближені до глядача. В цьому контексті після 2014 р. можемо говорити також про певну мілітарну тенденцію у пам'ятниках.

Сьогодні важливо порушувати питання про те якими будуть пам'ятники та меморіали після 2022 року, які комемораційні практики важливо застосовувати щоб не повторювати негативних досвідів минулого та продемонструвати якісно новий підхід до роботи із пам'яттю у публічному просторі. Із початком повномасштабного вторгнення проблема комеморації стає особливо актуальною, тому що з огляду на масштаби щоденних трагедій, динаміку нових «місць пам'яті» і небачений до цього травматичний досвід суспільства, важливо переосмислити і художні методи фіксації пам'яті, які

трансляватимуть нашу історію майбутнім покоління. Першим кроком тут може стати належно сформоване теоретичне підґрунтя, що і зумовлює перспективи подальших досліджень у цьому напрямку.

Список використаної літератури

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. Київ : Ніка-Центр, 2012. 440 с.
2. Набок С. Пам'ятник як маркер: особливості функціонування в публічному просторі в контексті політики декомунізації в Україні. *Наук. зап. Ін-ту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2018. № 3-4. С. 193–2014.
3. Киридон А. М. Студії пам'яті у соціогуманітарному мейнстрімі України: осмислення перспективи. *Історична пам'ять*, 2015. № 32. С. 9-22. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ip_2015_32_3 (дата звернення 4.12.2022).
4. Терещук Г. Увічнення пам'яті «Львівського Моцарта» спричинило суперечки у Львові. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/motsart-muzyka-lyniv-skulptura/31370657.html> (дата звернення 27.11.2022)
5. Пам'ять без пам'ятника. Як у Львові відновили пам'ять про старий єврейський квартал. *Західнет*. URL: https://zaxid.net/pamyat_bez_pamyatnika_n1522578 (дата звернення 23.11.2022)
6. Марина Абрамович відкрила у Бабиному Яру «стіну плачу» з бразильськими кристалами. *Хмарочос*. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2021/10/07/maryna-abramovych-vidkryla-u-babynomu-yaru-stinu-plachu-z-brazylskymy-krystalamy-foto/> (дата звернення: 23.11.2022).

References

1. Assman A. Prostory spoghadu. Formy ta transformaciji kuljturnoji pam'jati. Kyiv : Nika-Centr, 2012. 440 s.
2. Nabok S. Pam'jatnyk jak marker: osoblyvosti funkcionuvannja v publichnomu prostori v konteksti polityky dekomunizaciji v Ukrajinі. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonacionalnykh doslidzhenj im. I. F. Kurasa NAN Ukrajinu*. 2018. # 3-4. S. 193–2014.
3. Kyrydon A.M. Studiji pam'jati u socioghumanitarnomu mejnstryimi Ukrajinu: osmyslennja perspektyvy. *Istorychna pam'jatj*, 2015. # 32. S. 9-22. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ip_2015_32_3 (data zvernennja 4.12.2022)
4. Tereshhuk Gh. Uvichnennja pam'jati «Ljvivsjkogho Mocarta» sprychynilo superechky u Ljvovi. *Radio Svoboda*. URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/motsart-muzyka-lyniv-skulptura/31370657.html> (data zvernennja 27.11.2022)
5. Pam'jatj bez pam'jatnyka. Jak u Ljvovi vidnovyly pam'jatj pro staryj jevrejskij kvartalju *Zakhidnet*. URL: https://zaxid.net/pamyat_bez_pamyatnika_n1522578 (data zvernennja 23.11.2022)
6. Maryna Abramovych vidkryla u Babynomu Jaru «stinu plachu» z brazyljskymy krystalamy. *Khmarochos*. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2021/10/07/maryna-abramovych-vidkryla-u-babynomu-yaru-stinu-plachu-z-brazylskymy-krystalamy-foto/> (data zvernennja: 23.11.2022).

CULTURAL AND HISTORICAL CONNOTATIONS IN MONUMENTS AND MEMORIALS OF UKRAINE 2000-2021

Yefimova Anna – PhD, Associate Professor in Art Management Department, leading specialist in exhibition Activity, Lviv National Academy of Arts, Lviv
Honchruk Oleksandr – PhD, Associate Professor in Sculpture Department, Lviv National Academy of Arts, Lviv

The proposed research focuses on the issues of retransmission of cultural memory embodied in memorial art objects in public space. In particular, it was investigated which historical events, figures or ideas were in the focus of public interest and were embodied in sculptural monuments and memorial complexes in the period 2000-2021 as forms of fixation of collective cultural memory. It is the last twenty years that we consider relevant for study in view of socio-political events and the rapid dynamics of artistic processes, including in the area of commemorative artistic practices in the urban spaces. Currently, this problem has not received its proper place in the scientific discourse, and its comprehensive study is extremely important in the context of the dramatic events of the current Russian-Ukrainian war. Attention is focused on formal, stylistic and conceptual approaches to the implementation of memorial art objects in various cities of Ukraine. Representative samples are studied, on the basis of which we can trace certain trends. Among them, we can single out imitation of Soviet monumental aesthetics in monuments to national heroes and events, eclecticism, some military trend with a tendency towards excessive realism, the spontaneity and «kitsch» of the appearance of new «places of memory» and innovative conceptual solutions. It has been established that the understanding of previous experience will enable us to single out the key vectors of what should be the new directions of work with collective memory in public space and in which artistic forms, consistent with time, it can be embodied.

Key words: monuments, memorials, sculpture, public space, modern art, cultural memory, art object, artistic practices, realism, Ukrainian art.

UDC 725.94:711.01(477.8)

CULTURAL AND HISTORICAL CONNOTATIONS IN MONUMENTS AND MEMORIALS OF UKRAINE 2000-2021

Yefimova Anna – PhD, Associate Professor in Art Management Department, leading specialist in exhibition Activity, Lviv National Academy of Arts, Lviv

Honchruk Oleksandr – PhD, Associate Professor in Sculpture Department,
Lviv National Academy of Arts, Lviv

The aim of this paper is to investigate cultural-historical connotations in monuments and memorials of Ukraine of the last twenty years as the main forms of commemorative artistic practices in public space; to outline their artistic features, to trace certain trends with a focus on the social and cultural context.

Research methodology. Six main publications that directly relate to the topic of the article and helped to reveal key aspects (monographs, scientific publications and media articles) were considered. Methods of observation, analysis and synthesis were applied.

Results. It has been established that during the period of Independence in Ukraine, a peculiar tendency towards «monument mania» can be traced, when numerous memorial objects appear in cities at a rapid pace. In addition, official monuments commemorating national heroes or events often imitate the aesthetics of Soviet monumentalism and, accordingly, carry a certain negative historical connotation at the symbolic and associative level. At the same time, over the last decade, contemporary memorial objects have appeared. We trace the search for new forms of working with memory but such forms do not always remain fully understood by the general public. In parallel, sculptural figurative monuments commemorating fallen soldiers continue to appear. In this context, after 2014, we can also talk about a certain military trend in monuments.

Novelty. Considering the chronological framework of the research and its scientific novelty, there are still no fundamental scientific works on this topic. It has been found the research issues has not received its proper place in the scientific discourse, and its study is very important in the context of the dramatic events of the current Russian-Ukrainian war.

The practical significance. The understanding of previous experience will enable us to single out the key vectors of new directions of work with collective memory in public space and in which artistic forms, consistent with time, it can be embodied. Ukrainian scientists and art educators may find the information contained in this article useful for developing art practices in public spaces. The material can also be used for the special courses for the students, in particular future sculptors.

Key words: monuments, memorials, sculpture, public space, modern art, cultural memory, art object, artistic practices, realism, Ukrainian art.

Надійшла до редакції 25.10.2023 р.

УДК 75.046.3:27-31

СИМВОЛІЧНИЙ АСПЕКТ ІКОНИ «ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЬОГО» У КОНТЕКСТІ ІСИХАСТСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Осадча Олена Анатоліївна – кандидат мистецтвознавства, доцент, ректор,
Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну ім. Михайла Бойчука, м. Київ
<http://orcid.org/0000-0003-4990-6412>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.v46i.693>
helen.osadcha@gmail.com

Зроблено спробу розкрити символічний аспект ікони «Преображення Господнього» в контексті східної традиції християнського вчення – ісихастської антропології. Запропоновано трактувати іконографічний сюжет Преображення як «топографічну мапу», в якій схематично окреслюються основні етапи на шляху до духовного вдосконалення. Особливу увагу приділено значенню богословського вчення про Таворське Світло і його осмислення іконографіями. Визначено основні важливі складові, які треба враховувати іконописцю, працюючи над цим сюжетом, зокрема те, що головним смисловим компонентом цього сюжету є зіставлення Божественних і тварних енергій, транслявання несотвореного і сотвореного світла.

Ключові слова: ісихастська антропологія, Таворське Світло, безпристрасний стан душі, енергійна онтологія.

Постановка проблеми. Церковне свято Преображення Господнього – центральне у християнській традиції. Воно символізує «серцевину божественної ікономії спасіння, самої можливості реального спілкування між Богом і людиною» [6; 313]. Найвищий досвід подвижництва – споглядання Нетварного Світла [13; 225], перебування в цьому світлі і сповнення ним. Через розуміння духовно-релігійного смислу цього свята відкривається і сенс буття – стати Боголюдиною і через Воскресіння дійти до етапу Вознесіння та увійти до Небесного Града. Ікона, присвячена цьому святу, є мапою, в якій наочно окреслено основні етапи шляху до духовного вдосконалення.

У момент Преображення Христос показує Свою любов до людства, що полягає в тому, що відтепер людині за допомогою дії благодаті Божої, Його Нетварних енергій відкривається можливість Богоподібності і Богоєднання. Відтепер через поєднання Світла першого дня творіння і Світла Парусії у своїй душі людина може досягти безсмертя і вічного розвитку в Богові.